

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет дошкільної, початкової освіти та мистецтв
Кафедра вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

**ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ ВАСИЛЯ
ВЕРХОВИНЦЯ У ТВОРЧОМУ РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

Студентки 2 МСз курсу
Галузі знань 01 Освіта

Спеціальності: 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)
Додаткової спеціалізації Художня культура

Француз Юлії Борисівни

Науковий керівник: канд. пед. наук, ст. викл.
Онофрійчук Людмила Миколаївна

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____	_____
(підпис)	(ініціали, прізвище)

Члени комісії _____	_____
(підпис)	(ініціали, прізвище)
_____	_____
(підпис)	(ініціали, прізвище)
_____	_____
(підпис)	(ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2016 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ	7
1.1. Творчий розвиток особистості у філософській та психолого – педагогічній науковій літературі.....	7
1.2. Педагогічний вплив ідей В. Верховинця на музично-творчий розвиток молодших школярів	16
Висновки до першого розділу.....	34
РОЗДІЛ ІІ. ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В. ВЕРХОВИНЦЯ У ТВОРЧОМУ РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	36
2.1. Діагностика музично-творчого розвитку молодших шко- лярів.....	36
2.2. Методика творчого розвитку молодших школярів на засадах педагогіч- ної спадщини Василя Верховинця.....	
2.3. Порівняльний аналіз результатів експериментальної роботи.....	
Висновки до другого розділу.....	
ВИСНОВКИ.....	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	
ДОДАТКИ.....	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У загальній системі всебічного розвитку особистості естетичне ставлення до життя, здатність розуміти прекрасне в діяльності і мистецтві сприяє відродженню культурних традицій і забезпечує розвиток загальної культури підрастаючого покоління.

Згідно Концепції художньо-естетичного виховання учнів національне музичне мистецтво є вираженням комплексного художнього погляду на оточуючий світ. Воно активно сприяє розвитку емоційно-чуттєвої сфери дітей, навчає визначати і розвивати свої потреби та інтереси.

Народна музична творчість, що володіє широким спектром художніх засобів виразності, містить значні можливості впливу на творчий розвиток особистості за допомогою розв'язання загальновиховних завдань, збагачення естетичного досвіду, розвитку творчих здібностей.

Проблема творчості ґрунтовно досліджено у наукових працях знаних вітчизняних і зарубіжних філософів та культурологів (Г. Сковорода, М. Бахтін, М. Бердяєв, І. Зязюн та ін.), психологів і педагогів (В. Роменець, С. Рубінштейн, В. Сухомлинський С. Сисоєва, Б. Теплов, О. Чаплигін).

Висвітленню актуальних теоретичних питань і розробці методології розвитку особистості в процесі музичної діяльності присвячені праці Б.Асаф'єва, Н.Ветлугіної, Б.Яворського та інших дослідників, які вважали предмети музичного циклу ефективним засобом творчого зростання особистості. Для багатьох митців школою мудрості, живою історією, щирою порадицею в житті і творчості стала народна пісня.

Останнім часом, у зв'язку із відродженням української національної культури, значне місце на уроках музичного мистецтва в загальноосвітній школі належить народній пісні. Вона несе слухачеві не тільки зміст і мелодію, але й те, чим живе народ, його сподівання, переживання, надії.

Ми маємо звертатись до народних джерел, тому що вивчення фольклору має велике значення у духовному вихованні школярів. Низка сучасних вчених педагогів-музикантів плідно працюють над проблемою духовного виховання учнів. Вивчення творів народної творчості у центрі

уваги робіт А. Авдієвського, А. Болгарського, А. Верещагіної, З. Жофчака та інших вчених.

Багатство спадщини, славні традиції, самобутні фольклорні джерела дали творче натхнення цілій плеяді видатних митців: А. Гулаку-Артемовському, М. Лисенку, П. Ніщинському, М. Леонтовичу, К. Стеценку, Я. Степовому, Л. Ревуцькому, С. Людкевичу.

“Золотим фондом” вітчизняної і світової культурної спадщини стала музично-педагогічна діяльність Василя Миколайовича Верховинця – вченого-етнографа, дослідника українського фольклору, основоположника українського дитячого музично-ігрового репертуару (методичний посібник "Весняночка"), засновника науково-теоретичних засад української хореографії ("Теорія українського народного танцю").

Актуальною для розвитку педагогічної науки і практики є розроблена В. Верховинцем система всебічного розвитку школярів засобами різних видів мистецтв (музичного, хореографічного, драматичного). Окремі аспекти цієї проблеми розглядалися в наукових розвідках Н. Дем'янко, О. Мартинів, Л. Гаврилової, Н. Кривошеї та ін.

Науково-педагогічні праці В.Верховинця сповнені ідеями, роздумами, поглядами, рекомендаціями щодо виховання школярів засобами мистецтва. Тому вибір теми дослідження не є випадковим, а обумовлений тим, що непересічна особистість В.Верховинця, вся його педагогічна діяльність є справжньою скарбницею, до якої постійно звертаються вчені.

Отже, актуальність, соціально-педагогічна значимість, потреба історико-педагогічного вивчення і практичного втілення доробку вченого-педагога в сучасній загальноосвітній школі зумовили вибір теми дипломної роботи **«Використання педагогічної спадщини В. Верховинця у творчому розвитку молодших школярів».**

Об'єкт дослідження – педагогічний процес творчого розвитку школярів в процесі музичної діяльності.

Предмет дослідження – методика творчого розвитку молодших школярів на засадах музично-педагогічної спадщини В. Верховинця.

Мета дослідження – розробити й експериментально перевірити методику творчого розвитку молодших школярів на засадах музично-педагогічної спадщини В. Верховинця.

Мета дослідження зумовила постановку та вирішення таких **завдань**:

- проаналізувати наукові праці з досліджуваної проблеми і узагальнити теоретичні засади творчого розвитку молодших школярів у процесі музичної діяльності;
- уточнити категоріальний апарат дослідження;
- дослідити педагогічний вплив ідей В. Верховинця на музично-творчий розвиток молодших школярів;
- дослідити стан і проблеми музично-творчого розвитку молодших школярів;
- розробити критерії та рівні творчого розвитку молодших школярів;
- визначити педагогічні умови творчого розвитку молодших школярів;
- розробити й експериментально перевірити методику творчого розвитку молодших школярів на засадах педагогічної спадщини В. Верховинця.

Методи дослідження. У відповідності з визначеними завданнями в дипломній роботі застосовано загальнонаукові теоретичні та емпіричні методи (аналіз документів, спостереження, опитування, інтерв'ювання, експертне оцінювання, метод незалежних характеристик), за допомогою яких було зібрано дані для порівняльного аналізу результатів дослідження в контрольній та експериментальній групах.

Дипломна робота складається: із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідно-експериментальної роботи нами зроблено висновки:

1. Аналіз наукової літератури засвідчив, що творчий розвиток учнів у процесі навчально-виховної діяльності (С. Коновець, В. Коган, С. Сисоєва, В. Тушева) повинен здійснюватися, через ряд рекомендацій і підходів: визнання безумовної цінності особистості; створення середовища і системи взаємин, які стимулювали б найрізноманітну творчу діяльність дитини; свобода дитини у виборі діяльності, чергування справ, тривалості занять однією справою, у виборі способів творчої діяльності тощо; ненав'язлива, розумна, доброзичлива допомога дорослих; учні повинні вміти накопичувати і обробляти інформацію, бо це сприяє творчості; розвиток творчих якостей особистості (емоційність, розвиток уяви, фантазії, творчого складу мислення, естетичного смаку). Творчий розвиток - перетворення і вплив на особистість дитини. Творчий розвиток передбачає на думку Б.Теплова «дитячу схильність до свободи і відкриттів, до пригод і оригінального вираження».

На основі аналізу наукових джерел визначено структурні компоненти творчого розвитку молодших школярів: емоційно-мотиваційний; художньо-діяльнісний, творчо-пошуковий. Цілісність структури забезпечується її взаємозв'язком і взаємозалежністю.

2. Педагогічна етнографічно-дослідницька діяльність В.М.Верховинця забезпечила розробку інноваційних засобів формування національної культури молоді: народного танцю, національного балету, рухливої музичної гри, вокально-хореографічної композиції, театралізованої пісні. В їх основі — концептуальні положення В.М.Верховинця про комплексне використання елементів музичного, хореографічного, драматичного мистецтва і практичне застосування педагогічно доцільного етнографічного матеріалу в навчально-виховному процесі.

3. Молодший шкільний вік є найбільш сприятливим для творчого

розвитку. Він характеризується якісними змінами, пов'язаними зі статевим

Діагностування рівня творчого розвитку молодших школярів на основі розроблених критеріїв (емоційно-мотиваційного, творчо-діяльнісного, творчо-пошукового) та їх показників засвідчило, що переважна більшість з них знаходилися на середньому та низькому рівнях сформованості творчого розвитку.

4. Дослідженням доведено, що забезпечення ефективності творчого розвитку учнів молодших класів засобами музичного фольклору можливо за умов розуміння дитиною змісту і значення виучуваного; наявності елементів новизни як у змісті, так і в самому підході до його розгляду; емоційної привабливості навчання; наявності оптимальної системи тренувальних творчих вправ і пізнавальних завдань програмного матеріалу.

5. Відповідно до мети і завдань дослідження розроблено методику творчого розвитку молодших школярів засобами музичного фольклору на основі педагогічної спадщини В. Верховинця. Педагогічний експеримент підтвердив ефективність запропонованої методики творчого розвитку молодших школярів на основі педагогічної спадщини В. Верховинця. Експериментальна методика ґрунтувалася на організації активної творчої діяльності, інтересах, пріоритетах і мотиваційних настановах учнів. Результативність формувального експерименту переконує в ефективності творчих досягнень учнів експериментальної групи за всіма визначеними критеріями, що позитивно позначилося на поглибленні естетичного досвіду, мистецьких знань, оволодінні творчими уміннями, пізнанні художніх, інтелектуальних і духовних цінностей музичного фольклору.

Проведеним дослідженням не вичерпуються всі аспекти розглянутої проблеми; водночас воно може трактуватися як початковий пошук шляхів оптимізації методики творчого розвитку учнів інших вікових груп.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алиев Ю. Б. Настольная книга школьного учителя-музыканта / Ю. Б. Алиев.- М: ВЛАДОС, 2003. – С. 123.
2. Андреев В.И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности: Основы педагогики творчества. – Казань: Изд-во Казанского ун-та, 1988. – 236 с.;
3. Асафьев Б. В. «Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании». - 2-е изд. – Л.: Музыка, 1973 .-144 с.
4. Афанасьев Ю.Л. Социально–культурный потенциал художественной деятельности. – Львов: Свит, 1990. – 160 с.;
5. Божович Л. И. Избранные психологические труды / под ред. Д. И. Фельдштейна. - М., 1995. - 210 с
6. Бондаревский В. Б. Воспитание интереса к знаниям и потребности к самообразованию : кн. для учителя / В. Б.Бондаревский. – М.: Знание, 1998. – С.5.
7. Воспитание детей в школе: Новые подходы и новые технологии / Под ред. Н.Е.Щурковой. – М.: Новая школа, 1998. – 208 с.
8. Выготский Л.С. Психология искусства / Под ред. М.Ярошевского. – М.: Педагогика, 1987. – 344 с.;
9. Гилфорд Дж. Три стороны интеллекта / Дж. Гилфорд // Психология мышления. – М., 1969. – С. 531-537.
- 10.Глебов И.Н. О музыкально-творческих навыках у детей / И.Н. Глебов // Музыкальное воспитание в школе: Сб. статей /Авт. предисловия и сост. О.Апраксина. – М.: Музыка, 1970. – Вып. 6. – С. 13–17.
- 11.Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
- 12.Горальский А.П. Пути изучения творчества / А.П. Горальский // Вопросы психологии. – 1986. – № 5. – С. 175-176.

- 13.Горюнова Л.Л. Развитие ребёнка как его жизнетворчество / Л.Л. Горюнова // Искусство в школе. – 1993. – № 1. С. 15-21.
- 14.Грищенко Н.В. Феномен творчості: філософсько-онтологічні засади / Н.В. Грищенко. – Харків, 1995. – 180 с.
- 15.Гродзенская Н.Л. Школьники слушают музыку / Н.Л. Гродзенская. – М.: Просвещение, 1969. – 77 с.
- 16.Громов Е.С. Художественное творчество / Е.С. Громов. – М.: Политиздат, 1970. – 263 с.
- 17.Гузій Н.В. Педагогічний імідж і професійна культура вчителя // Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики: Зб. наук. праць / Ред. кол.: Н.В.Гузій (відп. ред.) та ін. – К.: НПУ, 1997. – С. 28–31.
- 18.Гураш Л. Відчути і збагнути: теорія і методика / Л. Гураш // Дошкільне виховання. – 2002. – № 7. – С. 6-7.
- 19.Дем'янчук О.Н. Формування музично-естетичних інтересів учнів загальноосвітньої школи / О. Н. Дем'янчук. – К.: Вища школа, 1994. – С. 203.
- 20.Дорошенко Т.В. Ігри у навчанні музики / Т.В. Дорошенко // Початкова школа. – 1996. – № 4.– С. 38-41.
- 21.Дорошенко Т.В. Розвиток творчих здібностей на уроках музики: методичні рекомендації / Т.В. Дорошенко // Початкова школа. – 2001. – № 4. – С. 34-37.
- 22.Дружинин В.М. Психология общих способностей / В.М. Дружинин. – СПб: Питер Ком, 1999. – 368 с
- 23.Жовчак З.В. Виховання школярів засобами мистецтва / З.В. Жовчак // Мистецтво та освіта. – 2004. – № 3. – С. 18-20.
- 24.Загальна психологія: Підручник / О. В. Скрипниченко, Л. В. Долинська, З. В. Огородійчук та ін. – К.: Либідь, 2005. – С. 89.
- 25.Загвязинский В. И. Педагогическое творчество учителя / В. И. Загвязинский. – М. : Педагогика, 1987. – 160 с.

- 26.Занков Л.В. Проблема начального обучения / Л.В. Занков // Советская педагогика. – 1973. – № 11. – С. 30-31.
- 27.Зязюн І.А. Виховання естетичної культури школярів / І.А Зязюн, Н.Е. Миропольська, Л.О. Хлебнікова та інші. – К.: ІЗМН, 1998. – 156 с.
- 28.Зязюн І.А. Сучасні дидактичні моделі і логіка учення // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми / Редкол.: І.Зязюн та ін. – Київ–Вінниця: Владос, 2000, – С. 4–7.
- 29.Изард К. Е. Эмоции человека / Кэрролл Изард [под ред. В. Я. Гозмана]. С. 179.
- 30.Кабалевский Д. Б. Воспитание ума и сердца. Кн. для учителя / Д. Б. Кабалевский. – М. : Просвещение, 1984. – 206 с.
- 31.Каган Л. Искусство и зритель / Л. Каган // Искусство кино. – 1970. – №10. – С. 108.
- 32.Как построить свое “Я” / [под ред. В. П. Зинченко]. – М. : Педагогика, 1991. – 136 с.
- 33.Кальчук М І. Авторська програма елективного курсу основ театрального мистецтва / М.І. Кальчук // Початкова школа. – 2006. – № 3. – С. 35-37.
- 34.Клименко В. В. Психологические тесты таланта / В. В. Клименко. – Харьков : Фолио, 1997. – с. 197
- 35.Клименко В. В. Психологические тесты таланта / В. В. Клименко. – Харьков : Фолио, 1997. – 414 с.
- 36.Ковалив В. Я. Методика музичного виховання на релятивній основі / В. Я. Ковалив. – К. : Музична Україна, 1972. – 149 с.
- 37.Коган В.З. Понятие „активность личности” как категория социальной психологии / В.З. Коган. – М.: Педагогика, 1971. – 130 с.
- 38.Козаченко О.В. Психологічні особливості ціннісних орієнтацій студентської молоді / О.В. Козаченко. – К.: Педагогіка, 1990. – С.64.

- 39.Комаровська О. Музика, театр, хореографія у позаурочний час : практичні поради з організації художньої діяльності школярів / О. Комаровська // Шкільний світ. – 2005. – № 32. – С. 1-24.
- 40.Комплексна програма художньо-естетичного виховання у загально-освітніх та позашкільних навчальних закладах // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2004. – № 10. – С. 9–32
- 41.Коновець С. В. Проблеми творчого розвитку особистості / С.В. Коновець. Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПНУ, Київ
- 42.Конорова Е. Танец и ритмика в начальной школе. / Е. Конорова, В. Светинская. – М.: Музгиз, 1960. – 97 с.
- 43.Концепція загально середньої освіти (12-річна школа) // Початкова школа.– 2002. – № 2, 3. – Розділ III.
- 44.Кучерявый А. Г. Педагогика и психология детского творчества (Аспект самоформирования умений организовывать творчество детей): Учебное пособие / А. Г. Кучерявый – К., 1998. – 193 с.
- 45.Лавриш
- 46.Лазарев М. О. Основы педагогической творчости: Навч. посіб. для педінститутів. – Суми: ВВГ „Мрія” – ЛТО, 1995. – 212 с.
- 47.Левин В. А. Воспитание творчества / В.А. Левин. – М.: Знание, 1977.
- 48.Лейтес Н. Г. Умственные способности и возраст / Н. Г. Лейтес. – М. : Педагогика, 1971. – 279 с.
- 49.Леонтьев А. А. Телевизионное искусство глазами психолога / А. А. Леонтьев // Телевидение вчера, сегодня, завтра. – М.: Наука. –1984. – С. 54.
- 50.Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – [2-е. изд.]. – М. : Политиздат, 1977. – 304 с.
- 51.Лихачев Д. Б. Теория эстетического воспитания школьников / Д.Б. Лихачев. – М.: Просвещение, 1989. – С. 30.

- 52.Лук А. Н. Психология творчества / А. Н. Лук. – М.: Наука, 1978. – 126 с.
- 53.Лук А.Н. Психология творчества. – М.: Наука, 1978. – 127 с.
- 54.Люблинская А.А. Очерки психологического развития ребёнка. / А.А. Люблинская. – М.: Просвещение, 1965. – 36 с.
- 55.Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы / Пер. с англ. Г.А.Балл и др. (общ. ред). – М.: СМЫСЛ, 1999. – 425 с.
- 56.Матюшин А.К. Концепція творческой одарённости / А.К. Матюшин // Вопросы психологи. – 1989. – № 6. – С. 29-33.
- 57.Матюшкин А.М. Деятельность человека и исследование психологических закономерностей продуктивных процессов // Деятельность и психологические процессы: Тез. докл. Всесоюзн. съезда психолог. СССР. – М., 1997. – 368 с.
- 58.Онофрійчук Л.М. Розвиток естетичної культури школярів у процесі позакласної музичної діяльності /Л.М. Онофрійчук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми //Зб. наук. праць – вип. 41. Редкол. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2015. С. 115-120.
- 59.Онофрійчук Л.М. Формування творчих умінь підлітків засобами музичного театру ляльок: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2009. 237 с.
- 60.Онофрійчук Л.М. Розвиток пізнавальної активності школярів в умовах сценічно-ігрової діяльності // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців // Зб. наук. пр. Вип. 32 Київ-Вінниця: ТЦВ фірма «Планер», 2012. С. 140-147.
- 61.Онофрійчук Л.М., Сушкевич Л.В. Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх вчителів музичного мистецтва до педагогічної практики в середніх навчальних закладах // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми //Зб. наук. праць випуск 46 /Редкол. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. С. 135- 140.

- 62.Падалка Г.М. Учитель, музика, діти. – К.: Рад. школа, 1982. – 143 с.
 - 63.Паньків Л. Музично-театральна діяльність як одна з форм позакласної виховної роботи /Людмила Паньків, Ольга Чурікова-Кушнір // Проблеми підготовки сучасного вчителя – № 8 (Ч. 1), 2013
 - 64.Педагогіка: Допущено Мін-вом вищ. і серед. спец. освіти УРСР як навч. посібн. для студ. ун-тів / За ред. А.М.Алексюка. – К.: Вища школа, 1985. – 205 с.
 - 65.Пономарев Я.А. Психология творчества и педагогика /Я. А. Пономарев. – М.: Педагогика, 1976. – 280 с
 - 66.Рагозіна В.В. Формування творчих здібностей молодших школярів у процесі музичної діяльності: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Ін-т проблем виховання АПН України. – К., 1999. – 199 с
 - 67.Ростовський О.Я. Педагогіка музичного сприймання: Навч.–метод. посібник. – К.: ІЗМН, 1997. – 248 с
 - 68.Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: Підручник. – К.: Міленіум, 2006. – С. 121-125/
 - 69.Станиславский К. С. Собрание сочинений: в 8-ми т. /К.С. Станиславский. – М. : Искусство. – 1963. – Т.5. – с. 465.
 - 70.Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям. Рождение гражданина. Письма к сыну / Сухомлинский В. А. - К.: Радянська школа. -1985. – С.184.
 - 71.Теплов Б.М. Избранные психологические труды в двух томах / Б.М. Теплов // Психология музыкальных способностей. - М.: Музыка, 1990.- 335 с.
 - 72.Філософський словник / За редакцією І. Т. Фролова. - М.: Знання. – 1980. – С. 46.
 - 73.Щукіна Г.І. Педагогічні проблеми формування пізнавальних інтересів учнів [Текст] /Г.І. Щукіна. — М.: Педагогіка, 1988. — С. 27.
-
